

Asia: VN/30163/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?

Kyllä / En. Jos ette, kuvailkaa mahdolliset muutostarpeet.

Kyllä

Mahdolliset muutostarpeet.

-

Tavoitteet

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvailkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

-

Toimenpide-ehdotukset

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi [-Varmistetaan jokaisen oikeus osallistua taiteeseen ja kulttuuriin varhaislapsuudesta lähtien. jne.; - Rahoituslähteiden monipuolisuutta kehitetään tavoitteellisesti varmistamaan kasvavat resurssit kulttuuri- ja taidesektorilla. jne.; -Kuntien ja valtion yhteistyötä edistetään turvaamalla museoiden, esittävän taiteen ja taiteen perusopetuksen toimijoiden ja yleisten kirjastojen saavutettavuus. jne.; -Huolehditaan kulttuurin luomisen, kulttuuripalveluiden tuottamisen ja sisältöjen tarjoamisen vaatiman kulttuurin fyysisen ja digitaalisen infrastruktuurin jatkuvuudesta ja uudistumisesta.; -Vahvistetaan kulttuurialaa koskevan tietoperustan ajantasaisuutta, kattavuutta ja yhteentoimivuutta sekä parannetaan tiedon

hyödynnettävyyttä alan vaikuttavuuden tunnistamiseksi, päätöksenteon pohjaksi ja toiminnan suuntaamiseksi.]

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Suomen Teatterit ry on esittävän taiteen alan – teatterin, tanssin ja sirkuksen – työnantaja- ja edunvalvontajärjestö, jonka missiona on vaikuttaa ammattimaisen, laadukkaan ja uutta luovan esittävän taiteen toimintaolosuhteiden parantamiseksi. Järjestömme visiona on, että korkeatasoisella ja ammattimaisella esittävällä taiteella on tunnustettu ja vahva asema kaikkialla Suomessa. Kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteet ovat siten hyvin linjassa järjestömme tavoitteiden kanssa.

Suomen Teatterit ry pyrkii omalla toiminnallaan edistämään esittävän taiteen alan toimintaolosuhteiden kehittymistä, turvaamaan riittävää rahoitus pohjaa ammattimaiselle esittävän taiteen toiminnalle, huolehtimaan esittävän taiteen alueellisesta saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä tukemaan alaa sen omassa kehitystyössä, esimerkiksi ekologisen ja sosiaalisen kestävyiden ja moninaisuuden edistämisen alueilla.

Suomen Teatterit ry toimii tiedonvälittäjänä esittävän taiteen ammattikentän ja päättäjien välillä, tarjoten tietoa päätöksentekijöille alaan vaikuttavista muutoksista ja alan tarpeista sekä toisaalta tukemalla alaa kohtaamaan mahdolliset yhteiskunnalliset haasteet ja muutospaineet.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Suomen Teatterit ry toteaa, että Kulttuuripoliittisessa selonteossa selkeästi tunnistetaan ja sanoitetaan kulttuurin laaja yhteiskunnallinen merkitys sekä potentiaali toimia ratkaisuna moniin aikamme haasteisiin. Selonteossa tunnistetaan kulttuurin yhteys muihin yhteiskunnan aloihin, saavutettavuuden merkitys ja kulttuuritoiminnan kansainvälinen näkökulma. Nämä kaikki näkökulmat ovat tärkeitä myös suomalaisen esittävän taiteen ammattikentän näkökulmasta.

On kuitenkin ongelmallista, että sana ”taide” puuttuu selonteon keskeisistä kohdista ja taide- ja kulttuurialaan ja sen toimintoihin viitataan lähes pelkästään sanalla ”kulttuuri”. Taide ja taiteen tekijät ovat kuitenkin laajemman kulttuuri -käsitteen ytimessä ja selonteon tulisi lähteä taiteen itseisarvosta ja taiteen vapauden turvaamisesta 2040-luvulle.

Selonteon valmisteluvaiheessa Suomen Teatterit ry pyrki tuomaan esille kestävyiden näkökulmaa, minkä tulisi läpäistä koko selonteko. Ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyiden tulisi olla tulevaisuuteen katsovassa selonteossa läpileikkaavana teemana. Elämme vakavan ja nopeasti

etenevän ilmastokriisin ja luonnon monimuotoisuuden vähenemisen aikaa, mutta tätä murrosta ei oteta selonteossa riittävällä tavalla huomioon.

Selonteon keskeinen haaste on pitkälle tähtäävän vision ja kuluvan hallituskauden leikkauspäätösten välinen ristiriita. Lisäksi toimenpide-ehdotukset jäävät osittain kauaksi konkretiasta. Toimenpide-ehdotusten kokonaisuutta leimaa hajanaisuus ja se, että niiden mittakaavat ovat keskenään hyvin vaihtelevia.

Kun selonteon pohjalta laaditaan konkreettinen toimenpideohjelma, olisi tärkeää, että sen tekemisessä hyödynnettäisiin myös opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2022 valmistunutta ”Kulttuurin aika on nyt ja aina” -työryhmäpaperia. Sen tavoitteet ovat hyvin samansuuntaisia selonteon tavoitteiden kanssa ja sen konkreettiset toimenpide-ehdotukset osaltaan täydentäisivät selontekoa.

Nykyisen hallituksen tekemät ja suunnittelemat leikkaukset valtion kulttuuribudjettiin vuosina 2024–2026 osuvat kipeästi suomalaiseen esittävän taiteen alaan, eli teatterin, tanssin ja sirkuksen toimijoihin, sekä valtionosuusrahoituksessa että vapaalla kentällä.

Kulttuuripoliittisen selonteon tilannekuvassa ei riittävällä tavalla tunnisteta sitä, mitä hallituskauden aikaiset leikkaukset tekevät suomalaisen kulttuurin ekosysteemille. Leikkaukset tulevat merkittävällä tavalla horjuttamaan taiteen ja kulttuurin keskeisiä perusrakenteita, kuten esittävän taiteen ja museoiden valtionosuustoimijoita, Taiteen edistämiskeskuksen rahoittamia vapaan kentän yhteisöjä sekä kulttuurialan järjestökenttää.

Suomen Teatterit ry esittää huolensa siitä, miten alan toimijoita kannustettaisiin samaan aikaan rakentamaan kestäväää ja kasvua hakevaa tulevaisuutta kohti 2040-lukua, kun perusrahoitus ja sitä myötä toiminnan perusedellytykset ovat vaarassa.

Suomalaiset teatterin, tanssin ja sirkuksen ammattiorganisaatiot ovat voittoa tavoittelemattomia yhdistyksiä, säätiöitä tai osakeyhtiöitä. Selonteossa korostuvat luovien alojen yritystoimintaan liittyvät rahoituksen mallit eivät sovellu alalle, vaan julkisen rahoituksen tason turvaaminen on esittävän taiteen jatkuvuuden kannalta erittäin tärkeää. Julkinen rahoitus takaa kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden joka puolella Suomea.

Tämän lisäksi on huolehdittava siitä, että teattereilla ja muilla esittävän taiteen toimijoilla on hyvät lähtökohdat lipputulojen ja muun yksityisen rahoituksen hankkimiseksi, jotta toiminta ei lepää vain julkisen rahoituksen varassa. Esimerkiksi teatterilippujen arvonlisäveron korottaminen on tämän tavoitteen kanssa ristiriidassa.

Selonteossa käsitellään kulttuurin ja luovien alojen laajaa ekosysteemiä ja yrittäjyyttä. Selonteossa ei kuitenkaan riittävällä tavalla sanoiteta kaupunginteattereiden ja muiden valtionosuustoimijoiden merkitystä taiteilijoiden ja muiden alan ammattilaisten työllistäjinä ja alueellisesti saavutettavan taiteen keskeisenä verkostona.

Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmä on suomalaisen teatterin, tanssin ja sirkuksen tärkein perusrahoitus, mutta selonteossa ei erikseen mainita, että järjestelmän ylläpitämisestä ja kehittämisestä huolehditaan myös kohti 2040-lukua. Olisi tärkeää, että selonteossa olisi tästä selkeä kirjaus. Valtionosuusjärjestelmän rinnalla tulee vahvistaa ja edelleen kehittää vapaan kentän toimijoiden rahoitusta ja pyrkiä nykyistä pitkäjänteisempiin rahoituskausiin. Monimuotoinen ja kevyiden rakenteiden vapaa kenttä tarvitsee riittävän vahvan perusrahoituksen, jotta uusilla tekijöillä on myös mahdollisuus kokeilla ja kehittää esittävän taiteen toimintatapoja taiteellisista lähtökohdista.

Selonteossa esitetyistä toimenpidekokonaisuuksista on tärkeää päästä seuraavaksi konkretian tasolle ja luomaan näkymä siitä, millaisilla toimenpiteillä ja erityisesti aikataululla selonteon tavoitteisiin päästään. Jatkotyössä tulisi myös ottaa huomioon toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä se, mitkä ovat sellaisia olemassa olevia toimintoja, jotka nyt jo edistävät selonteon tavoitteita. Visioon pääsemiseksi ei välttämättä tarvita paljon uusia keksintöjä, vaan olisi tärkeää tunnistaa hyvät olemassa olevat käytännöt, joita voidaan edelleen kehittää ja vahvistaa.

Suomen Teatterit ry ehdottaa selonteosta seuraavaan toimenpideohjelmaan seuraavia teemoja ja toimenpiteitä:

Taiteen ja kulttuurin perusrahoituksesta huolehtiminen:

Selonteossa ehdotetaan toimenpiteenä: ”Kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bkt:sta kaksinkertaistuu.”

Suomen Teatterit ry tukee kulttuurialan pitkäaikaista tavoitetta kulttuuribudjetin nostamisesta prosenttiin valtion budjetista. Tämän hallituskauden aikana taiteen ja kulttuurin rahoitukseen osuu historiallisen suuria leikkauksia, joten kulttuuribudjetin osuus kuitenkin laskee eikä nouse.

Selontekoon liittyvässä toimenpideohjelmassa olisi tärkeää päättää ylihallituskautisista ratkaisuista, siihen miten taiteen ja kulttuurin julkinen rahoitus ja rakenteet saataisiin jälleen kasvu-uralle rahoituksen supistamisen jälkeen. Tämä onnistuisi esimerkiksi sopimalla selkeistä määrärahalisäyksistä taiteen ja kulttuurin rahoitukseen tulevilla hallituskausilla siten, että tavoite

kulttuuribudjetin nostamisesta prosenttiin valtion budjetista toteutuu osana selonteon toimeenpanoa.

Lasten ja nuorten osallistumisesta huolehtiminen:

Selonteon toimeenpanossa tarvitaan konkreettisia päätöksiä ja panostuksia, jotta lapset ja nuoret pääsevät yhdenvertaisesti taiteen ja kulttuurin äärelle jatkossakin.

Suomen Teatterit ry kannattaa, että kaikki Suomen 8-luokkalaiset tavoittava Taidetestaajat-hanke vakinaistetaan. Taidetestaajat on suomalainen kulttuuri-innovaatio, jota kansainvälisesti ihailaan ja ihmetellään. Taidetestaajat-toiminnan vakinaistaminen vaatisi kohtuullisen pienen taloudellisen panostuksen valtiolta, mutta varmistaisi yläasteikäisten lasten pääsyn taiteen äärelle jatkossakin.

Esittävän taiteen esitysvierailut tulee saada luontevammin osaksi päiväkotien ja koulujen arkea. Varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten positiivisen erityiskohtelun rahoituksesta tulisi korvamerkitä osa kulttuuriostoihin: näin saataisiin esitysvierailuja esimerkiksi kouluihin, joilla ei ole muuten varaa lähteä kulttuuritapahtumien äärelle.

Alueellisesti tärkeiden rakenteiden perusrahoituksesta huolehtiminen:

Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmä takaa suomalaisen ammattiteatterin olemassaolon alueellisesti ympäri Suomen. Valtionosuusjärjestelmä kannustaa taiteilijoiden työllistämiseen ja luo alueellisesti kattavan ja merkittävän taidelaitosten verkoston. Selonteon visiossa todetaan, että kulttuuri on jokaisenoikeus, joten valtionosuusjärjestelmän riittävällä rahoituksella turvataan kaikkien suomalaisten mahdollisuus päästä ammattilaisten tekemän esittävän taiteen äärelle joka puolella Suomea, riittävän lähellä ihmisten asuinpaikkaa.

Julkinen tuki pitää esittävän taiteen lippujen hinnat saavutettavina ja mahdollistaa työpaikkojen luomisen sekä kotimaisen näytelmäkirjallisuuden kehittymisen. Valtionosuusjärjestelmän rinnalla esittävän taiteen vapaan kentän rahoitusta tulee kehittää ja vahvistaa entisestään. Vapaan kentän rahoitusmuotojen tulee olla jatkossa monivuotisia ja sidottuja indeksikorotuksiin.

Rahoituksen vahvistamisen muut keinot, myös yleishyödyllisille toimijoille:

Julkisen tuen lisäksi esittävän taiteen ala tarvitsee yksityistä rahaa ja aktiivisia yleisöjä. Jotta yleisöjä kannustetaan teatterin, tanssin ja sirkuksen sekä muiden kulttuuritapahtumien äärelle, tulee kulttuurilippujen alv-kanta laskea esimerkiksi 0–5 prosenttiin.

Lisäksi työnantajan tarjoamien kulttuurietujen (virikesetelit) verovapaata euromääräistä tasoa tulee nostaa, jotta työnantajat voivat tarjota työntekijöilleen enemmän kulttuurietua.

Kulttuurialan ja elinkeinoelämän yhteistyötä tulee lisätä, jotta yritysten kulttuurisponsorointi saadaan nostettua uudelle tasolle ja yritykset näin mukaan rahoittamaan elävää ja monipuolista kulttuurielämää Suomessa.

Paavolainen Kaisa
Suomen Teatterit ry